

Кривчун В. Г.,
аспірантка

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

АВТОБІОГРАФІЧНИЙ ВИМІР ПОВІСТІ «СЕЛЯНСЬКА САНАТОРІЯ» ОЛЕНИ ЗВИЧАЙНОЇ

Анотація. У статті ґрунтовно проаналізовано автобіографічний вимір повісті Олени Звичайної «Селянська санаторія» – маловивченого твору письменниці-емігрантки. Розглянуто, як особистий досвід авторки (втрата сина, репресії проти чоловіка Михайла Джуля, вимушена еміграція) художньо трансформується в тексті, відображаючи трагедію цілої епохи.

Особливу увагу приділено образу головної героїні Улянки, яка постає як художня проєкція самої авторки. Через цю постать простежується внутрішня еволюція жінки, яка проходить через втрати, біль, боротьбу за гідність і намагання не зламатися під тиском радянської системи.

Окремий смисловий акцент зроблено на метафоричному образі туберкульозу – він у повісті осмислюється не лише як фізичне захворювання, а як потужна метафора духовного й тілесного руйнування, викликаного репресіями, безвихіддю, моральною самотністю. Через цей мотив підкреслено вразливість людини перед бездушною державною машиною, яка ігнорує людське страждання.

Аналіз образу лікаря Володимира Підгаєцького – художнього уособлення чоловіка письменниці – дозволяє простежити, як реальні історичні події (численні арешти, табори, загроза смерті в ГУЛАГу) набувають у творі символічного значення, слугуючи засобом відтворення колективного болю.

Значущим елементом дослідження є також розгляд образу Ольги Петрівни Безвідної, яка втілює тему морального прозріння, усвідомлення співучасті в злочинах системи, відповідальності за замовчування і спроби передати історичну правду наступним поколінням. Топонімічні згадки (зокрема, Полтавщина, Харків) розглянуто як маркери автобіографічної достовірності.

Таким чином, повість «Селянська санаторія» постає не лише як автобіографічний твір, а й глибокий художній документ епохи, де особистий досвід авторки переплітається з історичною правдою. Автобіографізм у повісті стає формою художнього опору забуттю, способом збереження пам'яті про досвід, який часто замовчувався. Стаття відкриває нові можливості для подальшого вивчення творчості Олени Звичайної, заповнюючи істотну прогалину в дослідженні української емігрантської літератури.

Ключові слова: автобіографізм, Олена Звичайна, українська емігрантська література, туберкульоз як метафора, історична пам'ять.

Постановка проблеми. У сучасному літературознавстві творчість Олени Звичайної залишається недостатньо дослідженим явищем, попри її глибоку художню та історичну значущість. Особливо це стосується повісті «Селянська санаторія», яка досі не отримала належного аналітичного осмислення.

Головна проблема полягає в тому, що цей твір, який поєднує в собі особистий досвід авторки з трагічним досвідом цілого поко-

ління, потребує комплексного дослідження. Олена Звичайна через призму власної біографії – втрати сина, репресій проти чоловіка, пережитого страху – створила не просто художній текст, а документ, який показує, як тоталітарна система руйнувала людські життя.

Ключовими залишаються питання: як саме автобіографічний матеріал переплітається з художнім узагальненням у цій повісті? Чому Олена Звичайна обирає саме таку форму свідчення – не прямої сповіді, а опосередкованої розповіді через образи Улянки, лікаря Підгаєцького чи Ольги Петрівни? І як цей твір, заснований на реальних подіях, може доповнити наші уявлення про радянську епоху?

Отже, «Селянська санаторія» потребує нового, глибшого прочитання – такого, що вийде за межі очевидних фактів. Без такого дослідження ми ризикуємо втратити важливе свідчення про минуле – голос, який говорить не лише про конкретну історичну епоху, а й про те, як людина може зберігати свою гідність у найскладніших обставинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри значущість повісті «Селянська санаторія» у творчому доробку Олени Звичайної, вона досі залишається малодослідженою в українському літературознавстві. Відомо лише про дві наукові статті, присвячені цьому твору: «Антитоталітарне спрямування повісті Олени Звичайної "Селянська санаторія"» Світлани Ленської та «Взаємодія жанру і стилю в ліричній та орнаментальній прозі (за повістю «Селянська санаторія» Олени Звичайної)» Валентини Кузь. Обидві розвідки торкаються окремих аспектів твору, зокрема жанрової системи, поетики та ідеологічного спрямування, однак автобіографічний вимір повісті залишається поза увагою науковців. Недостатнє вивчення тексту викликає потребу в цілісному аналізі особистісного досвіду авторки як основи художньої структури твору.

Метою статті є здійснення аналізу повісті Олени Звичайної «Селянська санаторія» як твору з яскраво вираженим автобіографічним підґрунтям; виявлення ключових аспектів особистого досвіду письменниці, трансформованого в художній текст; окреслення провідних ідейно-тематичних домінант повісті – зокрема теми туберкульозу як особистої та колективної трагедії. З огляду на те, що творчість Олени Звичайної й досі залишається недостатньо вивченою, а сама повість «Селянська санаторія» майже не потрапляла в поле академічного аналізу (існують лише поодинокі фрагментарні розвідки), мета роботи полягає також у приверненні уваги до маловідомої сторінки української еміграційної літератури ХХ століття та окресленні можливих напрямів подальших наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. «Творчий доробок Олени Звичайної досі не отримав системного й виснажливого аналітичного висвітлення» [1, с. 18], тож її прозова спадщина потребує ґрунтовного наукового аналізу.

Повість «Селянська санаторія» надрукована 1952 року у Вінніпезі – у період активної літературної діяльності авторки в еміграційному середовищі. «Як і всі інші твори Олени Звичайної, сюжет має автобіографічну основу» [2, с. 49]. «Незважаючи на віддалений простір її побуту на чужині, повість "Селянська санаторія" авторка написала чистою українською літературною мовою, а залучення до художнього тексту синтезу мистецтв, авторських ремінісценцій лише підсилює історичну правду в художньому обрамленні» [3, с. 52].

Повість «Селянська санаторія» – це не просто художній твір, а глибоко особиста літературна сповідь, у якій автобіографічний досвід авторки трансформується у складну систему метафор, символів та художніх узагальнень. Олена Звичайна майстерно втілює власну життєву драму в поезиї тексту, розкриваючи крізь особисту історію трагізм тоталітарної доби. Вивчення автобіографічного виміру повісті дозволяє глибше осмислити співвідношення між реальністю та його мистецьким висвітленням у літературній формі.

На початку повісті «Селянська санаторія» особливе місце посідає образ Харкова, який постає як простір соціального зламу й катастрофи. Авторка з документальною точністю змальовує атмосферу міста під час Голодомору: опухлі від голоду селяни, що вмирають на вулицях, змучені постаті, приречені на повільне згасання. Цей образ не є випадковим – Харків уже з'являвся у дебютному творі Олени Звичайної «Золотий потічок з голодного Харкова» (1947), що свідчить про глибинну значущість цього міста у її художній і життєвій біографії. У творчості письменниці Харків перетворюється на символом колективної національної травми, а його зображення набуває рис документального свідчення.

Важливим аспектом автобіографічного виміру повісті є зображення торгсину – місця, де останні родинні цінності обмінюються на їжу. Олена Звичайна з надзвичайною зоровою точністю відтворює деталі цього простору: ковбаси, червону ікру, поведінку продавців, охоронця, сам процес обміну золота на продукти: «...бо це ж магазин «Торгсину», що продає крам виключно за чужоземну валюту та за золото...» [4, с. 7]. Образ торгсину, який неодноразово з'являється у творчості письменниці, можна інтерпретувати як художнє осмислення власного досвіду – як прямої участі в актах обміну, так і спостереження за абсурдом радянської економічної реальності. Торгсін постає не лише як простір соціального контрасту й нерівності, а й як символ витіснення з українців їхньої історичної й родинної пам'яті – через вимушену втрату реліквій, що є носіями культурної спадщини. Цей момент авторка акцентовано підкреслює, надаючи йому узагальненого символічного звучання.

Подальша оповідь концентрується навколо постаті Уляни Коломієць – центральної героїні повісті. Події відбуваються у квітні 1933 року. Уляні – двадцять чотири роки, вона хвора на туберкульоз. Разом із матір'ю вона вирушає до торгсину, де та вимушена продати останню родинну реліквію – два шлюбні персні – «...спогод про молодість, про кохання і про білу сукню» [4, с. 11]. На ці гроші – 10 карбованців і 50 копійок – мати купує доньці путівку до Будинку відпочинку на Південному березі Криму на два місяці. Цей епізод набуває символічного звучання: втрата родинного спадку заради збереження життя однієї людини постає як метафора масштабних втрат цілого покоління.

Контраст між розкішною вітриною торгсину, де красується шинка, цукор, хліб... і конаючими від голоду селян, що сто-

ять по той бік скла, слугує потужним художнім прийомом: «...це ніби чорна ниточка на тлі витриманого в бадьорих тонах, яскраво вишитого килима... І хоч увесь килим, мов павутинням обтягнений тою впертою, чорною ниточкою <...> більшість людей-глядачів не бачить того чорного павутиння, бо... навіщо на нього звертати увагу, коли кожен добре засвоїв собі, що "жити стало краще, жити стало веселіш"» [4, с. 9–10]. Образ голоду є однією з провідних тем у творчості Олени Звичайної. Вона неодноразово підкреслювала, що була безпосереднім свідком цих подій, тому глибока достовірність її письма ґрунтується на особистому досвіді.

У сцені прощання Улянки з матір'ю звучить фраза: «Будь обережна в розмові з людьми» [4, с. 16]. Це речення виконує функцію символічного коду епохи, в якій навіть випадкове слово могло мати фатальні наслідки. Водночас ця фраза увиразнює атмосферу тотального страху й доносить до читача характер самої авторки – незламність у вірності правді, незважаючи на політичні утиски.

Подальша частина повісті розгортається в Ялті – місті, яке постає як простір ілюзорного порятунку. Образ сонячного південного курорту виразно контрастує з трагічною картиною голодного Харкова. Ялта змальована як оаза життя, місце тимчасового забуття й водночас фізичного спокою. Деталізовані пейзажні описи – зокрема кипариси, яких можна зломити, «...але зігнути – ніколи!» [4, с. 18] – набувають символічного звучання: вони увиразнюють внутрішню незламність українців, їхню духовну стійкість у ситуації фізичного й морального знищення. Висока ступінь візуальної точності описів Ялти дозволяє припустити, що авторка особисто відвідувала це місто, а топографічна достовірність тексту має автобіографічну основу.

Уляна Коломієць приїздить до Ялти з метою лікування туберкульозу. Хвороба головної героїні виступає не лише біографічною деталлю, а й потужним символом. Туберкульоз у повісті постає як «хвороба часу» – він уособлює не тільки фізичне спустошення, а й руйнацію соціальних зв'язків. Уражені легені персонажів інтерпретуються як метафора «задушеного» слова – символ зламаних дол, обмеженого та примусового мовчання. Саме ця хвороба стає причиною переміщення героїні в інший простір – теплий Крим, ілюзорно вільний острів надії, який різко контрастує не тільки з голодним Харковом, а й з морозом Колими, зображеним укінці твору.

У цьому контексті важливо звернути увагу на автобіографічний підтекст: туберкульоз був і особистою трагедією для Олени Звичайної, яка втратила сина, хворого на цю недугу. Цей факт набуває художнього осмислення в повісті, де особиста втрата перетворюється на загальний образ епохи, в якій сам діагноз стає виразом не лише для окремої людини, а й для цілого покоління.

Подальший розвиток сюжету повісті зосереджується на описі палати, в яку потрапляє головна героїня. Простір цієї палати виконує функцію мікромоделі радянського суспільства, у межах якого п'ять жінок, об'єднаних спільною хворобою, уособлюють різні соціальні типи, світогляди та моральні реакції на виклики тоталітарної доби.

Першою співмешканкою палати є «наша мандрівниця – відома на курорті "дама з камеліями"» [4, с. 18]. Вона втілює образ тілесної розкутості, яка інтерпретується як своєрідна форма втечі від соціального тиску. Незважаючи на шлюб,

героїня не приховує своєї свободи у виборі чоловіків. Її поведінка символізує кризу традиційних цінностей та моралі в часи радянської влади.

Інша мешканка – Роза, молода комсомолка, відкинута партією через неосвіченість – уособлює трагедію покоління, вихованого в умовах навмисного обмеження знань. Прізвисько має «Ви ж панімаєте!». Символіка імені «Роза» набуває додаткового значення: квітка, що асоціюється з радянською естетикою, у контексті твору постає як емблема порожнечі – краси без змісту.

Третій образ – шістнадцятилітня Зіна – презентує роздвоєну національну ідентичність. Її батько – росіянин, мати – українка. Після того як батько залишив родину, дівчина починає принципово говорити українською мовою, як мама, тим самим протестуючи проти походження батька. На тлі інших персонажів, що спілкуються російською (Роза, «дама з камеліями»), Зіна втілює мовний спротив, свідоме обстоювання національної самосвідомості.

Четверта мешканка – Ольга Петрівна Безрідна, «член партії з 1917 року» – найбільш трагічна постать у творі. Вона уособлює тип радянського фанатика, який віддано служив системі, але, «схаменувшись», не може знайти собі місця в новій реальності. Її спроба самогубства через накладання снігу на груди – символічний акт внутрішньої відмови від колишнього життя. Діагноз туберкульозу й перебування не в лікувальному санаторії, а в пересічному Будинку відпочинку свідчать про знецінення колишніх заслуг, про забуття партією своїх «вірних» виконавців. Цей образ виконує важливу функцію в структурі твору: авторка через нього розвінчує міф про непохитну вірність партії, демонструючи внутрішню порожнечу тоталітарної ідеї. Цю тему ґрунтовно висвітлено у статті Світлани Ленської «Антитоталітарне спрямування повісті Олени Звичайної "Селянська санаторія"», в якій детально проаналізовано образ Ольги Петрівни як уособлення внутрішньої зради та втрати морального компасу в умовах тоталітарного режиму.

Особливе місце у творі посідає образ головної героїні – Уляни Коломієць. Олена Звичайна детально вибудовує її ідеальну характеристику: вона читає французьку та англійську літературу, вивчає мови, відрізняється інтелектуальною незалежністю. В її образі простежуються автобіографічні риси самої Олени Звичайної – письменниці, яка також вирізнялася інтелектом, широким світоглядом і глибокими знаннями. У зовнішніх описах героїні: «смаглява чорноволоса Улянка» [4, с. 18] можна впізнати риси самої авторки: на єдиній відомій фотографії вона темноволоса, зі смаглим обличчям та пишним волоссям. З упевненістю можна стверджувати, що головна героїня є художнім відображенням самої мисткині.

П'ять жінок у палаті – це п'ять варіантів долі в тоталітарній системі: розпуста як форма втечі, обмеженість як наслідок пропаганди, мовний протест як жест ідентичності, фанатизм як сліпе служіння пустій ідеології і, зрештою, інтелект як останній bastion людської гідності. Усі ці постаті розгортають автобіографічний простір, у якому жила й сама Олена Звичайна.

У повісті з'являється ще один ключовий персонаж – лікар Володимир Підгаєцький, образ якого виконує низку символічних функцій. Він постає не лише як фахівець, який рятує людські життя, а й як символ надії, внутрішньої сили та гуманізму в нелюдських умовах. Його образ має глибоке автобіографічне підґрунтя: він є художнім відтворенням образу Михайла

Джуля – чоловіка Олени Звичайної. Попри те, що Михайло Джуль не був лікарем, авторка наділила героя цією професією як утіленням моральної стійкості в страшну добу терору.

Важливим структурним елементом твору є об'єднання трьох персонажів – Уляни Коломієць, Володимира Підгаєцького, Ольги Петрівни Безрідної – за територіальною ознакою: усі троє походять з Полтавщини. Ця деталь має не лише композиційну, а й глибоко символічну функцію. Полтавщина у творчості Олени Звичайної виконує роль простору пам'яті. Саме до цього регіону авторка неодноразово зверталася у своїй творчості, зокрема в нарисі «Миргородський ярмарок», де детально відтворила трагедію Голоду на основі реальних спостережень. Таким чином, Полтавщина постає як метафора витоків, у якому закорінена не лише біографія героїв, а й значущість цього краю у художньому світі самої авторки.

Одним із найважливіших епізодів повісті є сцена відвідин Улянкою Коломієць та Ольгою Петрівною Селянської санаторії. Цей епізод виконує в тексті функцію історичного розслідування. За авторською іронією, «селянська» санаторія виявляється місцем відпочинку виключно московської еліти, тоді як ті, для кого вона ніби створена – українські селяни – гинуть з голоду. Цей дисонанс розкриває сутність лицемірства радянської системи. Колірні акценти – «кольорові сарафани» та атмосфера загальної ідилії контрастують з реаліями голодного Харкова, а також є цитатним зв'язком з нарисом «Миргородський ярмарок», де щасливі курортники зображені на фоні пухлих селян.

«Ось вона літня резиденція царів Романових протягом трьох поколінь!» [4, с. 59]. Інтер'єр палацу, знищений та розграбований більшовицьким вандалізмом, стає для письменниці нагодою здійснити історичний відступ у минуле. Опис колишніх розкішних італійських оздоб контрастує з радянською убогістю, а згадка про вбивство царської родини – з новими формами радянського терору. Слова екскурсовода про «визволення» народу від царського ярма більшовиками різко контрастують із реальністю: Селянська санаторія стала місцем привілеїв радянської еліти, тоді як справжні селяни приречені на голод і злидні. Образ екскурсовода заковує радянську агітаційну риторику і виконує функцію рупора офіційної ідеології, свідком якої була й сама авторка.

Кульмінацією сцени стає відчайдушне запитання Улянки до екскурсовода: «Я тут приблизно з десяти години ранку... ні жодного селянина я тут не бачила. Чому це так?» [4, с. 81]. Реакція на нього – не відповідь, а тиша: «Існує в світі тиша, від якої стає моторошно...» [4, с. 81]. Цей вираз виконує функцію метафори колективного мовчання, яким суспільство покриває травму Голодомору, репресій і соціального геноциду. Саме в цей момент відбувається гострий конфлікт із реальністю: Ольга Петрівна, усвідомлюючи небезпеку, жестом пальця на вустах змушує Улянку замовкнути, а в темних кущах, куди її відводить, емоційно й стривожено кидає: «Ти що собі в голову взяла? Може, тобі, бува, життя набридло? То море до твоїх послуг: іди втопись!» [4, с. 82].

У цьому епізоді відбувається сповідь колишньої партійки Ольги Петрівни – ключовий ідейний центр повісті, який символізує історію покаяння. Уперше читач отримує розлогу презентацію її життя: колишня кар'єристка, яка віддала себе служінню ідеології, але згодом «схаменулась», усвідомила масштаби особистої зради – перед собою, батьком та народом. Її виступ у рід-

ному селі, спогад про батька, який так і не дочекався доньки, служить кульмінацією особистої драми й ілюстрацією моральної деградації тоталітарної епохи.

Особливої ваги набуває вигук старої Чуйчихи: «Схаменися, дочко!» [4, с. 98], що прозвучав навздогін Ользі Петрівні після чергового виголошення промови. Це слово стає імпульсом для духовного прозріння Ольги Петрівни, її внутрішнього зламу. Вона вже не здатна служити системі, проте не в змозі змінити минуле. Наслідком цього є її хвороба та ізоляція – як останній акт протесту й спокути.

Образ Ольги Петрівни перегукується з образом Івана Семеновича Малюги з повісті «Ти» – ще одного персонажа, який віддано служив партії, але врешті-решт був знищений тією ж системою, якій вірив.

На цьому тлі зароджується й сюжетна лінія любові Улянки та доктора Підгаєцького. Їхній зв'язок ґрунтується не лише на взаємних почуттях, а й на спільному світогляді, глибокому розумінні реальності. Підгаєцький підтримує Улянку та Ольгу Петрівну, поділяє їхнє прагнення до правди та людяності.

Кульмінацією цієї лінії стає сцена смерті Ольги Петрівни. Пройшовши ідейну еволюцію, на смертному ложі вона просить Улянку написати про все, що було сказано, і стати її літописцем: «Улянко, напиши про мене і про таких, як я!» [4, с. 165]. Вустами героїні Олена Звичайна згадує самогубство Миколи Хвильового як один із болючих символів духовного зламу української інтелігенції. Ольга Петрівна, відчувачи спільність цієї трагедії з власною, просить Улянку зберегти пам'ять про пережиті випробування й передати цей досвід наступним поколінням. Улянка вагається: «Але ж я – не письменниця!» [4, с. 165], на що чує відповідь: «А я й не раджу тобі бути письменницею в совєтських умовах! Я навіть категорично забороняю тобі ставати на цей ганебний і небезпечний шлях! Але в інших умовах ти, можливо, могла б нею бути...» [4, с. 165]. Улянка дає згоду: «Обіцяю ... де дійсно існує свобода слова і друку, то я напишу... знайду спосіб розказати людям про Вас... і таких, як Ви...» [4, с. 165]. У цьому епізоді закладено глибокий автобіографізм: як і її героїня, Олена Звичайна категорично відмовлялася писати в умовах радянської цензури і лише в еміграції змогла створити свої правдиві твори.

Фінал повісті «Селянська санаторія» вибудований як двочастинний епілог, який виконує функцію художньої кульмінації та підсумку всього твору. Саме тут особливо виразно виявляється автобіографічний код: доля головної героїні перетворюється в документ історичної правди про епоху сталінського терору.

Перша частина епілогу відкривається епіграфом із відомої радянської пісні про вільне дихання в «найкращій країні», що функціонує як контрастна іронія до зображеного далі. Перед читачем постає гнітюча сцена: черга жінок із дітьми біля дверей обласного прокурора з «особливих справ». Цей простір наповнений атмосферою приреченості, страху й колективного чекання вироку. Натопт постає узагальненим образом жіночого горя, уособленням трагедії матерів, дружин, доньок, чий чоловік, батьки, сини – «вороги народу». Відсутність слів і звуків – ключовий художній прийом, який посилює відчуття безвиході.

У цій атмосфері пригніченої безнадії з'являється головна героїня – Улянка Коломієць. Її викликає секретарка прокурора Муся. До кабінету заходить: «...висока, худенька і струнка, як тополька, жінка з маленькою дитинкою на руках...»

[4, с. 209]. Володимир Підгаєцькому, лікарю і гуманісту, винесено вирок – десять років каторжних робіт на Колимі: «Підгаєцький Владімір – ворог народу. Осуджений по статті 54 Уголовного Кодекса УРСР на десять лет тяжких принудительных работ в отдаленных лагерях НКВД» [4, с. 210]. На її намагання пояснити життєві обставини – маленька дитина, хвора мати, втрата роботи та помешкання, загострення хвороби – прокурор цинічно відповідає: «Іскать для Вас работу і квартиру, лечить Вас ат туберкульоза – это в функции Прокуратуры не входит... это все... Ваши подробности...» [4, с. 212], а перед цим дає пораду: «...я Вам дам совет: забудьте мужа і виходите замуж!» [4, с. 210], на що Улянка відрізала: «Дякую за раду! <...> Але... Ця порада – не для мене!» [4, с. 210]. Розмова завершується тим, що героїню показово виганяють з кабінету – як жест глибокої зневаги та приниження.

Ця сцена має виразне автобіографічне підґрунтя: Олена Звичайна відтворює особисту драму, коли її чоловіка Михайла Джуля було одинадцять разів заарештовано і засуджено на десятирічне заслання, а вона сама залишилася з дитиною, без роботи й засобів до існування. Через художню проєкцію авторка не лише зберігає пам'ять про власне пережите, а й підносить його до рівня метафори для цілого покоління.

Друга частина епілогу переносить читача на Колиму – в лютий мороз 1940 року. Атмосфера пекла, втілена в образі «лютої хуртовини», є художнім образом глибокого людського жаху. В'язні, подібні до напівживих істот, змальовані письменницею з граничною натуралістичністю, свідчить про глибоке знання авторкою реалій табірної життя. Серед них – Володимир Підгаєцький. У напівмертвому стані його заносять до барака, де чергує санітар Коля. І той відмовляється приймати хворого, викрикуючи: «Він живий труп... Тащить його вон отсюда, все равно йому каюк» [4, с. 216]. Ці слова є кульмінаційним виявом нелюдськості системи, яка позбавляє людину гідності навіть перед смертю.

Образ Підгаєцького є автобіографічним: він створений як художнє втілення реального чоловіка письменниці – письменника Михайла Джуля. Авторка свідомо змальовує вигадану смерть героя, аби передати весь масштаб катастрофи, якої сама уникнула. Відомо, що Михайло Джуль вижив після 11 арештів – рідкісний виняток у системі, яка рідко пробачала. Саме ця реальна історія, що межує з дивом, надає зображеному у творі ще більшого трагізму: читач усвідомлює, що авторці відомо, що таке чекати вироку, що таке тиша в черзі до прокурора, що таке безпомічність перед державою, – усе це пережите й трансформоване у художній досвід.

Отже, Підгаєцький – це не просто персонаж, а символ усіх, хто загинув без вини, хто опинився у катівнях Колими через доноси, підозри чи інакшість думки. Через його образ Олена Звичайна розкриває глибинну суть радянської репресивної системи, яка винищувала інтелігенцію, мислячих, гуманних людей. Саме він уособлює внутрішній центр повісті, який формує її смислову глибину та значущість як літературного документа епохи.

Таким чином, кульмінаційна сцена смерті Підгаєцького на Колимі – це не лише особиста трагедія Улянки, а узагальнений образ трагедії української інтелігенції, яка стала жертвою сталінського терору. Автобіографічна основа цієї сцени надає їй виняткової сили й достовірності, перетворюючи художній твір на свідчення правди.

«Селянська санаторія» – це літературний документ епохи, в якому особисте набуває загальнолюдського звучання. Автобіографізм тут виходить за межі фактів – він розгортається у символах, деталях, структурі твору. У цьому – сила й глибина прози Олени Звичайної.

Висновки. Повість «Селянська санаторія» Олени Звичайної постає як глибоко автобіографічний твір, побудований на реальних подіях, пережитих самою авторкою. Саме автобіографізм становить ідейну основу повісті. Твір має виняткову цінність як для осмислення творчої долі письменниці, так і для ширшого розуміння історичної доби. У контексті малодослідженої спадщини Олени Звичайної цей твір є надзвичайно важливим, адже відкриває нові факти та окреслює перспективи для подальших літературознавчих та історичних розвідок.

Література:

1. Кривчун В. Фольклорний образ плахти та її символічне значення у нарисі Олени Звичайної «Миргородський ярмарок». *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2024. Вип. 1. С. 18–25.
2. Ленська С. Антитоталітарне спрямування повісті Олени Звичайної «Селянська санаторія». *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2021. Вип. 3. С. 48–54.
3. Кузь В. Взаємодія жанру і стилю в ліричній та орнаментальній прозі (за повістю «Селянська санаторія» Олени Звичайної). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Літературознавство*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. Вип. 50. С. 49–60.
4. Олена Звичайна. Селянська санаторія: повість. Вінніпег: Видавнича спілка «Тризуб», 1952. 218 с.

Kryvchun V. Autobiographical dimension of Olena Zvyachaina's novella "Peasant Sanatorium"

Summary. This article presents a comprehensive analysis of the autobiographical dimension in "Peasant Sanatorium", a little-studied novella by émigré writer Olena Zvyachayna. It explores how the author's personal experiences – including the loss of her son, the political repression of her husband

Mykhailo Dzhus, and forced emigration – are artistically transformed within the text to reflect the broader tragedy of an entire era.

Special attention is given to the portrayal of the main character, Ulianka, who emerges as a literary projection of the author herself. Through this figure, the inner evolution of a woman is traced, one who endures loss, pain, a struggle for dignity, and an effort to withstand the crushing pressures of the Soviet regime.

A separate analytical focus is placed on the metaphorical image of tuberculosis, which in the novella functions not only as a physical illness but also as a powerful symbol of spiritual and bodily decay brought on by repression, hopelessness, and moral isolation. Through this motif, the text emphasizes human vulnerability in the face of a dehumanizing state apparatus that disregards individual suffering.

The image of the doctor, Volodymyr Pidhaietsky – an artistic embodiment of the author's husband – is analyzed as a means of illustrating how real historical events (numerous arrests, labor camps, the threat of death in the Gulag) acquire symbolic meaning in the text and serve as a medium for expressing collective pain.

Another significant element of the study is the examination of the character Olha Petrivna Bezridna, who represents the theme of moral awakening, recognition of complicity in the crimes of the regime, and responsibility for silence, as well as an attempt to transmit historical truth to future generations. Toponyms such as Poltava region and Kharkiv are considered as markers of autobiographical authenticity.

Thus, "Peasant Sanatorium" appears not only as an autobiographical narrative but also as a profound literary document of its time, in which the author's personal experience is interwoven with historical truth. The autobiographism in the novella becomes a form of artistic resistance to oblivion and a means of preserving memory of experiences often left unspoken. This article opens new avenues for further research on Olena Zvyachayna's works, addressing a significant gap in the study of Ukrainian émigré literature.

Key words: autobiographism, Olena Zvyachayna, Ukrainian émigré literature, tuberculosis as metaphor, historical memory.